

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПОЛІЛОГУ КУЛЬТУР

Галина Бокшань

кандидат філологічних наук, доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет

м. Херсон

ФЕНОМЕН НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ЗБІРЦІ ТРЕВЕЛОГІВ СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ «ЛИСТИ З ПАРИЖА. ЛИСТИ З КИТАЮ»

У 20-30-ті роки ХХ століття читачі галицької преси мали можливість стежити за екзотичними виправами, які здійснювала львів'янка Софія Яблонська – відважна подорожанка, чий письменницький талант дозволив викласти враження від відвідин далеких куточків планети в цінних у художньому аспекті літературних творах. Її мандри до країн Далекого Сходу й Африки, Австралії, Нової Зеландії та Північної Америки були пов'язані з небезпеками і викликами, однак молода жінка сміливо приймала їх, щоби, як вона згадувала в низці інтерв'ю, «переконатись, чи існують ще десь на світі райські острови» [4, с. 12]. У 1927 році С. Яблонська вирушила до Парижа з метою опанувати мистецтво кінематографії, в такий спосіб обравши долю, сповнену ризиків і перепон, досвід подолання яких безумовно вартий художньої та літературознавчої рефлексії. Усупереч тому, що її доробок має низку перевидань, належного висвітлення у наукових студіях він наразі не отримав. Це спонукає розглянути творчість С. Яблонської в аспекті національної ідентичності, адже цей феномен доволі цікаво оприявнюється на сторінках збірки «Листи з Парижа. Листи з Китаю».

За теоретичну основу обрано наукові студії М. Козловця [1, 2, 3], зокрема, його фундаментальну працю «Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації», в якій автор, проаналізувавши низку праць із досліджуваного

питання, висновує: «У найзагальнішому вигляді під національною ідентичністю розуміють відчуття колективної належності до конкретної національної спільноти, її культури» [3, с. 57]. Перебуваючи тривалий час на чужині, С. Яблонська послідовно ідентифікувала себе як українку, що виявлялося на різних рівнях її професійного, творчого та побутового життя. Вона неухильно виказувала інтерес до всього, що стосується української культури і ментальності й підтримувала активні зв'язки з країнами.

Поділяємо думку М. Козловця, який підкреслює, що «часто для ідентифікації більше важать прив'язаність та асоціації, ніж фактичне проживання на певній землі або володіння нею. Священні місця притягують до себе членів спільноти або надихають їх, навіть коли ті перебувають у вигнанні. Навіть давно розлучившись із рідним краєм, спільнота може зберігатися завдяки сильній ностальгії та духовній пов'язаності» [3, с. 71]. Вважаємо, що ці спостереження можна застосувати і до становлення національної ідентичності С. Яблонської. Мандруючи світом, проживаючи тривалий час поза межами батьківщини, вона відчувала міцний зв'язок із покинутим краєм і повсякчас цікавилася духовним життям співгромадян: «А тепер про «Нову хату». Дуже милий журнал. Часто зворушує він мене своїми останніми сторінками – про український запашний борщ, свіжоспечений житній хліб (правдивий, а не ті грагами), про спосіб квасити огірки, перетримувати квасне молоко. Яка поезія!» [4, с. 153]. С. Яблонська стежила за ситуацією на батьківщині через пресу, яку їй надсилали закордон, під час коротких візитів до України брала участь у творчих зустрічах, на яких охоче ділилася досвідом подорожей з цікавими до її мандрівного життя земляками.

Важливим у контексті нашого дослідження є спостереження М. Козловця: «Якщо говорити про українців, то для них велике значення має філософія Рідної Землі. Споконвіку для українців характерним було шанобливе ставлення до землі як до якоїсь великої, таємничої святості. Земля – це певний архетип, з яким тісно пов'язане особистісне життя людини і який впливав на вироблення духовної орієнтації українців, підкреслював характерні риси свідомості, визначав основи світогляду» [3, с. 72]. С. Яблонська підкреслювала, що дуже шанувала журнал

«Нова хата» за поради, які допомагали їй не забувати про звичаї і традиції рідного краю: «Якось я читала на його сторінках – «Не забудьте посадити попід хату кілька соняшників та мальву». Ось і готовий вплив образок рідного села та його білих хат, умасних квітами. Завдяки цьому споминові і я собі придбала зернята мальви та соняшника й посадила під хатою, хай цвітуть і нагадують мені майже забуті образки з мого дитинства» [4, с. 246]. Яблонська згадує в тревелогах, що сіяла на чужих землях насіння рум'янку, пахучого горошку, фіалки й резеду, які привозила з поїздок додому.

На думку М. Козловця, «національна самоідентифікація виявляється, насамперед, через констатацію «Я-Інший», відокремлення певного етносу від інших за принципом «Своє–Чуже». Розпізнавання «Свого» і «Чужого» уникнути неможливо, оскільки людина живе серед інших людей, культур і усвідомлює, що, крім її світу, такого рідного для неї, існують й інші світи, які є теж рідними для когось, але зовсім чужими для неї» [3, с. 74]. Проживаючи серед представників інших культурних спільнот, С. Яблонська чітко розмежовувала особливості різних етносів і у своїх тревелогах акцентувала відмінності між українцями та представниками інших національностей. Так, авторка збірки «Листи з Парижа. Листи з Китаю» фокусує увагу на такій визначальній рисі співвітчизників, як схильність до осілого способу життя, особливо коли йдеться про жіноцтво: «Наші землячки взагалі недолюблюють простору, ще й тоді, коли це получене з невигодами та небезпекою, на яку наражена в подорожі самотня жінка. «Загальна лінія» типового українця вирізняється назагал ностальгічними почуваннями та смутком за «рідним», від якого зовсім немає потреби тікати для пригод у світ, тоді, коли можна так просто й безжурно улаштуватись та пережити своє життя в якихось Задрихвостах, загубивши зовсім з-перед очей та свідомості перспективу великих речей та простору» [4, с. 320]. Також С. Яблонська підкреслює й «питому струну української вдачі – бадьорість і сміливість» [4, с. 243].

М. Козловець слушно вважає передумовою становлення національної ідентичності «залученість індивіда до рідної культури, мови, традиції, пісні, історичної пам'яті народу» [3, с. 145]. У цьому відношенні національна

самовизначеність С. Яблонської видається цілком очевидною, оскільки вона незмінно занурюється у культурне життя рідного краю, згадує його звичаї і фольклорну спадщину: «З досади і я стала співати українську співанку «А соловейко тьохкав, все тьох та й тьох, та тьох» [4, с. 160]. С. Яблонська готує національні страви й частує ними відвідувачів: «Мої гості вже прийшли їсти традиційний борщ зі сметаною, який досі їм ще не приївся» [4, с. 246].

Поділяємо позицію М. Козловця щодо вкрай важливої ролі мови у становленні національної ідеї й ідентичності зокрема [1]. С. Яблонська захоплювала своїх земляків тим, що «за весь час свого побуту в Азії не мала нагоди ані разу почути українську мову, та, незважаючи на це, говорить рідною мовою дуже чисто й цікавиться живо громадянським життям» [4, с. 11]. Мовне багатство збірки тревелогів «Листи з Парижа. Листи з Китаю» вражає: авторка продемонструвала величезний словниковий запас, що дозволяв їй влучно характеризувати побачене й пережите, виробити свій неповторний стиль письма. Цікавими є спостереження сучасників щодо філологічної обдарованості С. Яблонської: «Те, що нас найбільше дивує у книжці Яблонської, – це її мова. Молода землячка живе кільканадцять років на чужині, чуючи рідко коли рідне слово. Тільки рідко пошта приносить їй наш часопис, але з нього вона з незвичайно вірним інстинктом уміє вибирати тільки те, що відповідає духові нашої літературної мови, уміє в пам'яті затримати дрібні слова та звороти і з них витворювати собі весь словник, що їй вистачає для вислову своїх вражень. Орудує вміло словом, як віртуоз скрипак смиком» [4, с. 333–334].

Говорячи про С. Яблонську, доцільно послуговуватися терміном «транснаціональна міграція», під якою розуміють збереження мігрантами соціокультурних зв'язків із країною свого походження при перетині кордонів [3, с. 195]. Маючи чоловіка-француза (Жана Удена), якого вона на український манер називала Іваном, Яблонська й на чужині зберігала вірність успадкованій національній ідентичності. Сучасники з гордістю оцінювали таку її відданість українству: «А дехто побоювався, що ми стратимо Яблонську через те, що її

чоловік належить до французького народу. Ні, Яблонська була й останеться «міс Україна», як назвав її один східний князь» [4, с. 335].

Таким чином, збірка тревелогів С. Яблонської «Листи з Парижа. Листи з Китаю» засвідчує виразні риси української національної ідентичності її авторки, яка зуміла зберегти зв'язок із культурою і мовою своєї Батьківщини попри тривале перебування закордоном. Мандрівниця повсякчас підкреслювала свою приналежність до української спільноти і плекала пам'ять про залишений край, намагаючись триматися за коріння роду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козловець М. Національна ідея як рефлексія національно-культурної ідентичності / М. Козловець, Ю. Ковтун // Гілея: наук. вісн. – 2013. – Спец. вип. – С. 136–143.
2. Козловець М. Теоретичні засади дослідження формування української національної ідентичності / М. Козловець, Ю. Павлун // Філософія. – 2012. – № 2 (82). – С. 44–48.
3. Козловець М. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації / М. Козловець. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 558 с.
4. Яблонська С. Листи з Парижа. Листи з Китаю: подорожні нариси, новели, оповідання, есеї, інтерв'ю [Текст] / С. Яблонська. – Львів: ЛА «Піраміда», 2018. – 368 с.